

KRZYSZTOF OŹÓG
Uniwersytet Jagielloński
ORCID: [0000-0001-6771-7813](https://orcid.org/0000-0001-6771-7813)

JUBILEUSZ DZIESIĘCIOLECIA POLSKIEJ MISJI HISTORYCZNEJ W WÜRZBURGU I ZWIĄZANA Z NIM KONFERENCJA „UNIVERSITÄT UND KOMMUNIKATION”

Polska Misja Historyczna przy Uniwersytecie Juliusza i Maksymiliana w Würzburgu uroczystie świętowała 16–17 IX 2019 r. pierwszą dekadę swojej działalności. Historia tej Misji jest dłuższa, bowiem w latach 2001–2008 była ona umocowana przy Max-Planck-Institut für Geschichte w Getyndze. Do jej powstania w 2001 r. przyczynili się historycy z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, w szczególności profesorowie: Andrzej Radziwiński, dziekan Wydziału Nauk Historycznych, Janusz Tandecki, dyrektor Instytutu Historii i Archiwistyki, Janusz Małek, prorektor UMK oraz Otto Gerhard Oexle, dyrektor Max-Planck-Institut für Geschichte. Najważniejszą ideą przyświecającą organizatorom Polskiej Misji Historycznej było stworzenie szerokiej płaszczyzny współpracy naukowej polskich i niemieckich historyków w badaniach i dyskusjach nad kluczowymi problemami dziejów polsko-niemieckich w europejskim kontekście porównawczym. Pierwszym kierownikiem Misji został dr Leszek Zygmunt z UMK, który przy wielkiej życzliwości oraz pomocy naukowej i organizacyjnej prof. Oexlego inicjował międzynarodowe spotkania i konferencje historyków, a także pozyskiwał stypendia dla polskich badaczy. Po odejściu prof. Oexlego na emeryturę Max-Planck-Institut für Geschichte został w 2008 r. zamknięty i przekształcony w Max-Planck-Institut zur Erforschung multireligiöser und multiethnischer Gesellschaften. W tej sytuacji Polska Misja Historyczna musiała szukać nowego miejsca. Dzięki ogromnej życzliwości prof. Helmuta Flacheneckera i władz Uniwersytetu Juliusza i Maksymiliana w Würzburgu Misja od 2009 r. kontynuuje swoją działalność przy tej

renomowanej uczelni. Od czasu przeniesienia do Würzburga Misją kieruje dr Renata Skowrońska. Jej niespożytej energii i zaangażowaniu Misja zawdzięcza dynamiczny rozwój naukowej współpracy polskich i niemieckich historyków, popularyzację polskich osiągnięć badawczych w środowisku niemieckim, a także pomnożenie programu stypendiów, z którego korzysta każdego roku kilkudziesięciu polskich badaczy prowadzących prace w Würzburgu.

Od 10 lat co roku odbywa się tematyczna, międzynarodowa konferencja, organizowana przez Polską Misję Historyczną w Würzburgu, głównie z udziałem polskich i niemieckich naukowców. W roku jubileuszowym temat konferencji brzmiał: „Universität und Kommunikation. Die höhere Bildung im deutschen und polnischen Raum als ein grenzüberschreitendes Phänomen (bis zum Jahre 1939)” [Uniwersytet i komunikacja. Kształcenie wyższe na ziemiach niemieckich i polskich jako fenomen transgraniczny (do 1939 r.)]. Jej obrady toczyły się w pięknej historycznej Toscanasaal mieszczącej się w Rezydencji Biskupów Würzburskich. Konferencję uroczyście otworzył prof. Andreas Otto Weber, rektor Uniwersytetu Juliusza i Maksymiliana w Würzburgu. Podkreślił on zasługi i osiągnięcia Polskiej Misji Historycznej w rozwijaniu naukowej współpracy polsko-niemieckiej. Ponadto wprowadził w tematykę obrad, wskazując na historyczną rolę uniwersytetów w intelektualnej wymianie niemiecko-polskiej na przestrzeni wieków.

Wystąpienia prof. Wolfganga Wüsta z Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg i dr Anny Tarnowskiej z UMK stanowiły pierwszą, otwierającą część konferencji. Profesor Wüst ukazał w perspektywie porównawczej problem frekwencji oraz mobilności studentów w późnym średniowieczu i epoce wczesnonowożytnej w kilku południowoniemieckich uniwersytetach, a także w Uniwersytecie Krakowskim. Podkreślił, że wpływ na wybór miejsca studiów zależał od kilku ważnych czynników, w tym pochodzenia społecznego i geograficznego studentów, zasięgu geograficznego powiązań handlowych i gospodarczych miasta uniwersyteckiego, kwestii religijnych w okresie reformacji, tj. konfesjonalizacji uniwersytetów i atrakcyjności intelektualnej danego ośrodka uniwersyteckiego. Z kolei dr Tarnowska omówiła w kontekście europejskim ustawowe regulacje z 1920 i 1933 r. dotyczące szkolnictwa wyższego w Polsce, szczególnie w zakresie uniwersyteckiej autonomii i kwestię jej ograniczenia w 1933 r. oraz związanych z tym protestów studenckich i oporu świata akademickiego.

Druga część konferencji zatytułowana „Zwischen Wissen und Kommunikation” składała się z trzech wystąpień. W pierwszym dr Katarzyna Pękacka-

-Falkowska z Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu zaprezentowała grupę 119 studentów (w tym 45 absolwentów) z Rzeczypospolitej na sławnym medycznym fakultecie Uniwersytetu w Lejdzie w XVII–XVIII w. Podkreśliła, że ze względów konfesyjnych aż 91 osób pochodziło z Prus Królewskich, zaś reszta z Wielkopolski. Natomiast prof. Wolfgang E.J. Weber z Uniwersytetu w Augsburgu w swym referacie zanalizował obecność polskich dziejów i polskiej historiografii w ważnym niemieckim czasopiśmie naukowym „Historische Zeitschrift” od połowy XIX w. do roku 1933. Skonstatował, że tematyka polska pojawiała się w nim stosunkowo rzadko i była często prezentowana tendencyjnie i niezbyt rzetelnie. W ostatnim wystąpieniu w tej części konferencji prof. Agnieszka Ogonowska z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie ukazała wpływ niemieckiej myśli psychologicznej na uprawianie psychologii na Uniwersytecie Jagiellońskim na przykładzie naukowej biografii i twórczości profesora Władysława Heinricha (1869–1957).

W trzeciej części konferencji „Netzwerke und Korrespondenz” wystąpiło trzech referentów. Doktor Ulrich Schlegelmilch z Institut für Geschichte der Medizin w Würzburgu scharakteryzował korespondencyjne konsultacje medyczne między medykami polskimi i niemieckimi w XVI i XVII w. Z kolei dr Joanna Kodzik z Uniwersytetu Lipskiego omówiła sposoby komunikowania się w XVIII w. w środowisku polskich uczonych o nadzwyczajnych fenomenach natury, np. zorzy polarnej. Natomiast dr hab. Tomasz Pudłocki z Uniwersytetu Jagiellońskiego zaprezentował wyniki swoich badań nad grupą stypendystów złożoną z nauczycieli i uczniów klas wyższych galicyjskich gimnazjów, którzy studiowali w latach 1867–1914 w austriackich i niemieckich uniwersytetach.

Czwarta część konferencji poświęcona była jubileuszowi Polskiej Misji Historycznej przy Uniwersytecie Juliusza i Maksymiliana w Würzburgu. Z referatami wystąpili profesorowie Udo Arnold z Uniwersytetu w Bonn i Andrzej Radziwiński z UMK w Toruniu. Pierwszy z nich ukazał współpracę polskich i niemieckich mediewistów po 1945 r. związaną z badaniami nad dziejami zakonu krzyżackiego w Prusach, zaś drugi uczony przedstawił historię i dokonania Polskiej Misji Historycznej na polu naukowej współpracy polsko-niemieckiej.

W drugim dniu konferencji zostało zaprezentowanych osiem referatów w czterech tematycznych częściach. W pierwszej z nich zatytułowanej: „Studium in der Ferne” ks. prof. Andrzej Kopiczko z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego omówił okoliczności powstania (w latach 1817–1821), organizację i działalność Lyceum „Hosianum”, wyższej katolickiej szkoły filozoficzno-teologicznej w Brunsberdze

(Braniewie), która w 1843 r. otrzymała status niemieckiego uniwersytetu krajowego, zaś w 1912 r. została przekształcona w Akademię Królewską. Ostatnia zmiana jej statusu nastąpiła w 1919 r., kiedy uczelnia stała się państwową Akademią (*Academia Brunsbergensis*). Natomiast dr Aleksandra Ziober z Uniwersytetu Wrocławskiego scharakteryzowała studia zagraniczne (głównie na uniwersytetach Rzeszy) kilku przedstawicieli rodziny Sapiarów w XVII w. oraz ich kariery w publicznym życiu Rzeczypospolitej.

W drugiej części „Kontakte und Vermittlung über Grenzen hinweg” dr Iwona Dadej z Instytutu Historii PAN w Warszawie ukazała ruch kobiecy na uniwersytetach polskich i niemieckich w okresie międzywojennym. Skupiła swą uwagę na Polskim Stowarzyszeniu Kobiet z Wyższym Wykształceniem i *Deutscher Akademikerinnenbund* oraz na ich strategiach, formach i celach działalności w świecie nauki i polityki. W kolejnej części konferencji zatytułowanej „*Peregrinatio academica*” prof. Matthias Asche z Uniwersytetu w Poczdamie omówił studia Litwinów na uniwersytetach w Rzeszy w kontekście konfesjonalizacji uniwersytetów po reformacji. Podkreślił, że dzięki kalwińskim magnackim rodzinom z Wielkiego Księstwa Litewskiego (m.in. Radziwiłłom), fundującym stypendia w Królewcu dla protestanckich studentów litewskich tamtejszy uniwersytet stał się głównym ośrodkiem studiów dla protestantów litewskich. Natomiast prof. Witold Molik z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu zaprezentował wyniki swoich badań nad polskimi studentami, pochodzącymi z trzech zaborów, w uniwersytetach niemieckich w XIX i na początku XX w. Scharakteryzował nie tylko skalę zjawiska, motywy wyboru uniwersytetów niemieckich, ale również zauważył istotną rolę integracyjną polskich organizacji studenckich w życiu kulturalnym, publicznym, naukowym i narodowym studentów z ziem polskich.

W ostatniej części konferencji „*Studentische Kulturen im Austausch*” wystąpiło trzech referentów: prof. Matthias Stickler z Uniwersytetu w Würzburgu, doktorant David Stellmacher z Uniwersytetu w Poczdamie i dr Sabrina Lausen z Uniwersytetu w Padeborn. Pierwszy z referentów zaprezentował wnikliwą analizę *Albumu* Wilhelma Schmiedeberga z lat 1835–1839, pamiątkę z okresu jego studiów na Uniwersytecie Królewskim, w którym znajdują się liczne wpisy polskich studentów niekiedy z portretami. Na podstawie tego źródła M. Stickler podkreślił, że po zamknięciu uniwersytetów w Warszawie i Wilnie w wyniku rosyjskich represji po powstaniu listopadowym Polacy udający się na studia do Królewca zostali tam dobrze przyjęci przez studentów niemieckich i weszli z nimi w bliskie

relacje. Z kolei David Stellmacher w referacie (odczytany przez prof. Matthiasa Asche) zajął się kulturą studencką na Uniwersytecie (Akademii) Leopoldyńskim we Wrocławiu w latach 1702–1811, ukazując jej charakterystyczne aspekty w instytucjonalizowanych ramach jezuickiej filozoficzno-teologicznej uczelni oraz w kontekście dwuwyznaniowego katolicko-protestanckiego miasta. W ostatnim wystąpieniu Sabrina Lausen omówiła oddziaływanie wzorców niemieckich organizacji studenckich na polskie organizacje studenckie funkcjonujące w XIX i na początku XX w. na uniwersytetach niemieckich. Umożliwiały to szerokie kontakty polskich studentów z niemieckimi w ramach codziennego życia uniwersyteckiego i studenckiego.

Obrady konferencji zostały podsumowane przez prof. Heinza-Dietera Heimanna z Uniwersytetu w Poczdamie, który podkreślił wagę badań nad polsko-niemieckimi kontaktami naukowymi i kulturalnymi, komunikacją między uczonymi i studentami w niemieckich i polskich środowiskach uniwersyteckich od średniowiecza do XX w.

